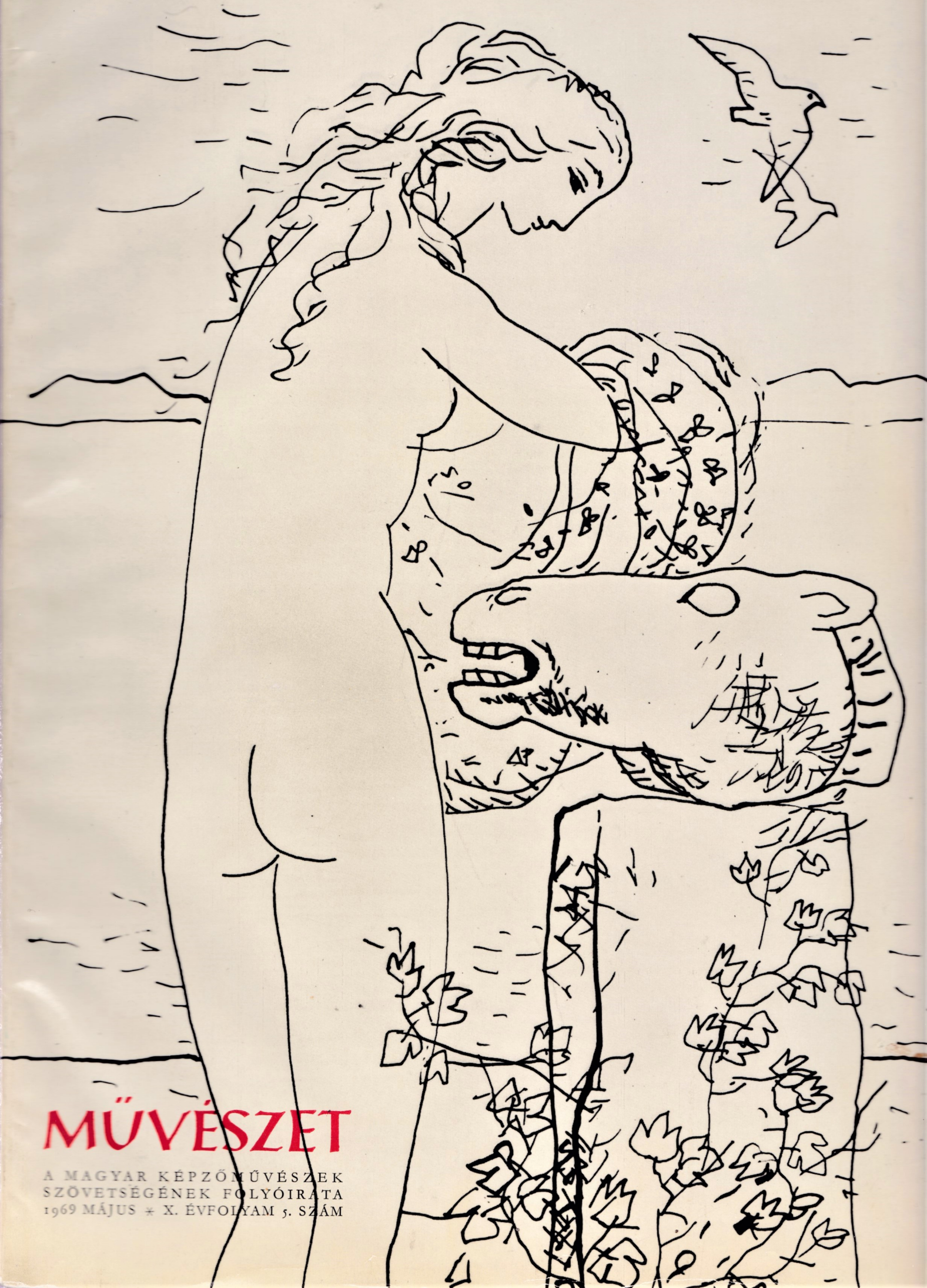

MŰVÉSZET

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZEK
SZÖVETSEGE NEK FOLYÓIRATA
1969 MÁJUS * X. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

TARTALOM

<i>Budai Timót: Munkácsy Mihály 125 éve</i>	3
<i>Sándor László: Munkácsy szülőföldjén</i>	5
<i>Bozóky Mária: Grünewald Isenheimben</i>	6
<i>Thuróczy Kamill: Térbeliség és felületkialakítás</i>	11
<i>Pogány Ö. Gábor: Marton Ervin emléke</i>	14
<i>Nemes Béla: Egy művész, akit nem ismerünk</i>	16
<i>Tóth Ervin: Csernó Judit festészetéről és grafikájáról</i>	19
<i>N. Pénzes Éva: Theo Balden</i>	21
<i>Pogány Gábor: Boroksa András</i>	22
<i>Eigel István: A Soroksár-Péteri secco-pályázatról</i>	24
<i>Ujvári Béla: Raszler Károly</i>	25
<i>A. Stambok: Művész, akit a forradalom szült — Uitz Béla 80. születésnapjára</i>	29
<i>Kovács Gyula: Beszélgetés Gerzson Pál festőművésszel</i>	33
<i>Aszalós Endre: Weinträger Adolfról</i>	36
<i>Bajkay Éva: Szemtől-szembe Pogány Géza képeivel</i>	38

Kiállítások

<i>Péter Imre: A Nemzetközi Katonai Képzőmű- vészeti Kiállítás néhány szakmai tanulsága</i>	40
<i>Tibély Gábor: A Szocialista Képzőművészek Csoportjának kiállítása</i>	41
<i>Koczogh Ákos: Ipari művészet (Kiállítás Miskolcon)</i>	42
<i>Bauer Jenő: Krónika</i>	44
<i>Kiss Ákos: Kósa Ferenc gyűjteményes kiállítása a tatai Kuny Domokos Múzeumban</i>	46
<i>Solymár István: Szalay Ferenc kiállítása</i>	46

✱

A borítón *Reich Károly*: Rajz

A belső címlapon *Olcsai Kiss Zoltán*: Ligeti Károly

A borító hátlapján *Marton Ervin*: Párizsi részlet

A fényképeket *Petrás István, Zilahy István, Kónya
Kálmán és Gyökér László* készítette

MŰVÉSZET

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGÉNEK FOLYÓIRATA

1969 MÁJUS

X. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

BESZÉLGETÉS GERZSON PÁL FESTŐMŰVÉSSZEL

– Két éve az Ernst Múzeumban volt nagy sikerű kiállításod, de ez a siker mégsem volt teljesen egyértelmű, nekem például az egyik látogató megvallotta: nem tudna huszonnégy órát eltölteni képeid társaságában: zavarának.

G. P. Attól függ, ki mondta. Lehet ez számomra elismerés is. Mert vannak olyan emberek, akiknek nem is tetszhetnek képeim, akik azt várják el a képtől, hogy pihentessen, hogy mint a fotón, úgy ismerjenek rá a festményen is a valóságra. Az ilyeneket csak hadd zavarják. Talán fellengősen hangzik ahogy most kimondom, nekem a kép élet-halál kérdése. Vannak festők, akik csak vasárnap festenek és nézők, akik csak vasárnap nézik a képeket. Én sem mint alkotó, sem mint felfogó nem így vagyok a festéssel.

– Létfontosságot tulajdonítasz tehát a festésnek, s ha erről kérdezek, hogyan fogalmazod meg?

G. P. A világról való véleményem kritikai megfogalmazását adom festményeimben. Nem a verbálisan is közölhető fogalmakból építem képeimet, nem azt igyekszem elképzelni és közölni bennük, amit szavakkal is lehetne, hanem amit csak a kép közölhet. Nézem képeimet, s tényleg nincsen bennük semmi különös – egy-egy madár, egy-egy színes folt ad bennük esztétikumot. Én értem, érzem az összefüggéseket – lehet, hogy más is kéri, megérti képeimből, hogy milyen természeti összefüggésekre figyelek. A természet erői számomra közelebbiek, elérhetőbbek mint a társadalmiak, ezért inkább bennük látok alapot.

– Vagyis festészeted alapja és inspirálója a természet a maga sokféle jelenségeivel. De festői, képi értelmezéseid a természetről a társadalom számára fogalmazódnak mégis.

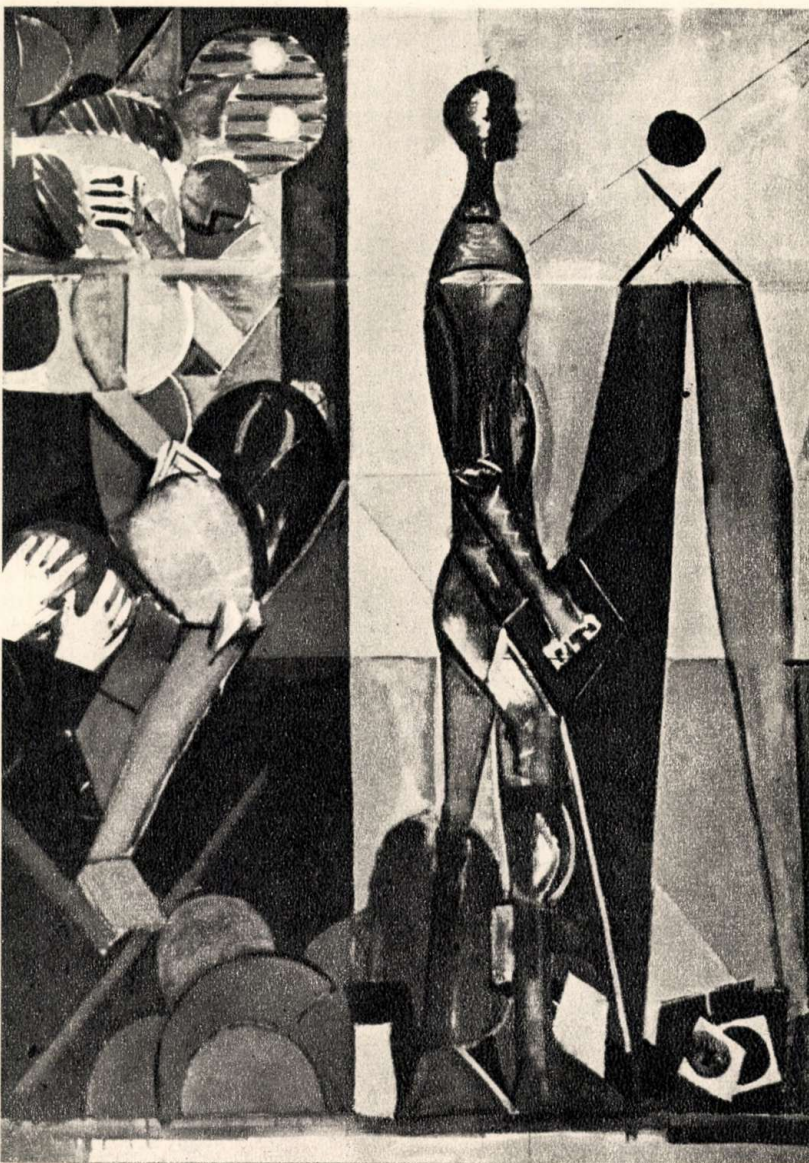
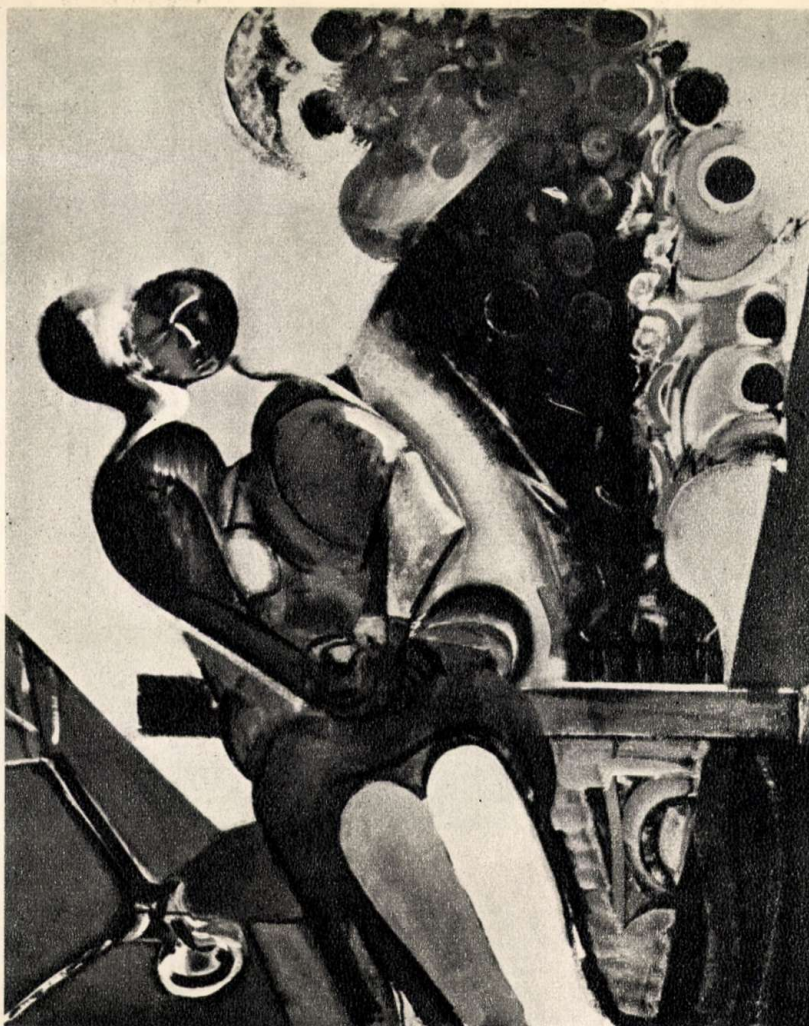
G. P. Igen, az ember nem magának alkot, azt akarom, hogy képeim is segítsék a társadalomban az értékek elrendeződését. Benne élek három világ találkozásában. Gyermekkorom élménye a szülők közvetítette rend igénye volt. Ez a becsületesen elvégzett munkát, a helytállást, az istenfélést alkalmazta értékmérőként. Majd aztán mindezeknek és még más emberi értékeknek az összekeveredése. Rám egyszerre hatott minden ezerkilencszáznegyvenöt után, s nem tagadom, ez a sok minden bonyodalmakat okozott bennem. Az értékek kavarodása között a felnőttek talán eligazodtak, de a gyerek, aki csak benyomásokat gyűjtött, zavarban volt. Később aztán még az is zavart okozott bennem, amikor Rjepin nagyobb volt a festészetben nálunk, mint Cézanne.

– Mindezek láttán és tapasztaltán milyen kivezető utat talál?

G. P. Nem valamiféle orientációban látom a magam és festéstem boldogulását. Bár korunkban vannak olyan igazságok, amiket már kimondtak nagy művészek, amiket már nem lehet figyelmen kívül hagyni. Például azt, hogy a kép csak formai eszközök segítségével hat. Olyan törvény ez a festészetben, mint a fizikában a szabadesés törvénye. Ami pedig a természeti összefüggéseket illeti, azok itthol is tökéletesen és bőséges inspirációt adóan jelen vannak, nem kell Provánszba mennünk, hogy megtaláljuk; Nagy István megtalálta – megtalálta Egry is.

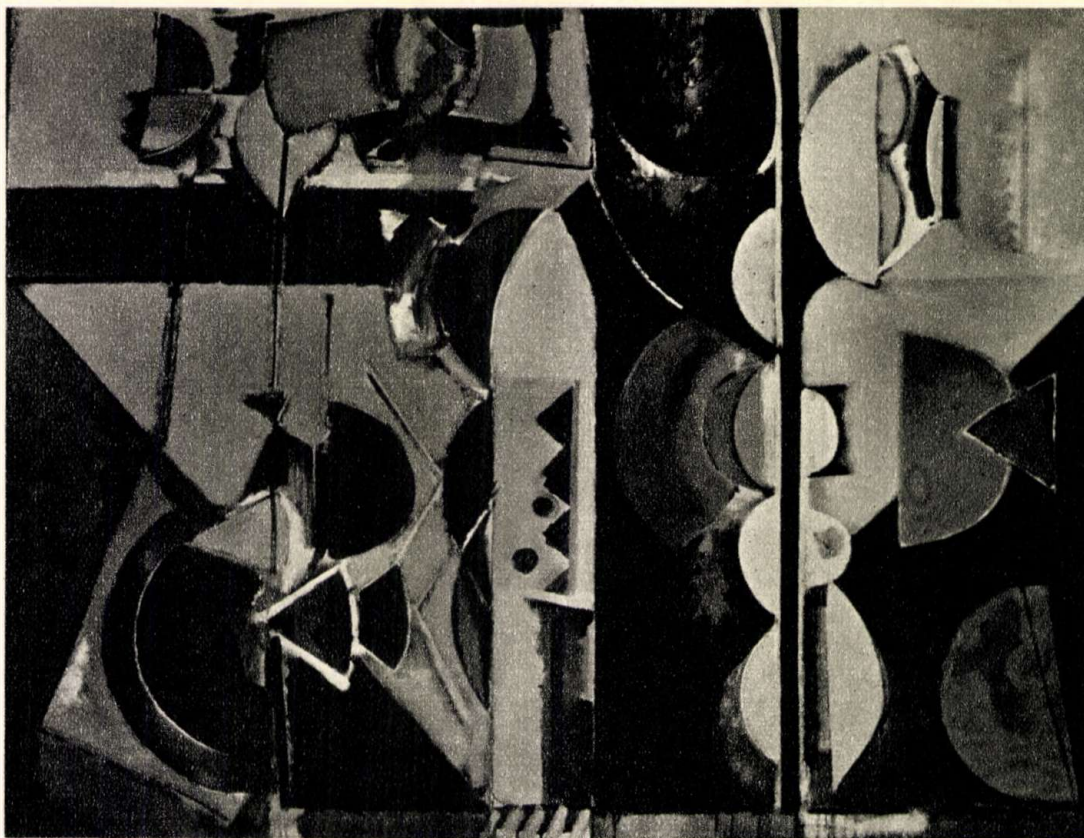
– Azt mondd, a természeti összefüggések, a vegetáció rendje inspirál. Képeiden mégis igen sok geometrikus formát alkalmazol?

G. P. A természetet úgy fogadom el, mint egy nagyszerű lehetőséget, amire támaszkodni lehet. A geometria benne van a természetben, annak egyféle logikai vetülete, az, amit az ember a maga számára jelekre fordít le belőle. Az aranymetszést ezerféle formában ki lehet vetíteni. De egy önállóan kreált aranymetszésbe is bele lehet építeni a dolgokat. Az ember a természet vizsgálatában már

Gerzson Pál
Alom
Songe
Con

Erdő, mező
Forêt, champ
Лес, поле

Gerzson Pál
Dunántúli táj
Paysage de Transdanubie
Задунайский пейзаж

túl van a tapasztalati dolgokon, ma már többet tudunk meg a természetéről gondolattal, mint empirikusan.

— Ha többet tudunk meg a természetéről tapasztalattal, mint empirikusan, vagyis érzékeléseink révén, akkor a festészet általában és a te festészed is miként fejleszti mégis az emberek látáskultúráját?

G. P. A szem tapasztalata rögzíti az embernek a valósághoz való téri viszonyát, ezekből a tapasztalatokból olyan tényezőket lehet konstruálni, amik új dolgok. Több logikai eszköz áll ma az emberek rendelkezésére, mint tapasztalhatóság. Én legalább annyira használom logikámat, mint közvetlen tapasztalásaimat. Az ember nem azt ábrázolja, amit tapasztal, hanem amit tud. Igazad van, hogy tapasztalás nélkül nincsen logika, de a tapasztalás csupán egy szál gyufa, ami felgyújtja bennem a logika kazlát. Nem a tapasztalathoz igazítom képeimet, hanem a bennem élő gondolathoz?

— Engedd meg, hogy a gondolatisággal szemben fenntartással éljek, nem a tieddel szemben, hanem általában, mert a gondolathoz való fokozott ragaszkodástól már csak egy lépés a pusztán gondolatiság. Ez pedig nem egészséges dolog a művészetekben. Azért, mert a gondolatisággal operáló művész tárgyilagossága kifejlődésével a magánál alaposabbnak tetsző gondolatra találhat, olyanra, amely abban a pillanatban úgy tetszik, hogy a maga keresésének is végeredménye lehetne. Ilyen persze csak laza pillanatban történhetik, mert ha az ember igazán jól végiggondolja egy jelenségről saját tapasztalatát, specifikus egyéni pozíciójának érvényesítése mindig más eredményt ad, mint amilyen arról a jelenségről már forgalomban van. De ha az ember kényelemből, vagy más okokból elfogadja a külön gondolatot, olyan járműre ül, amely gyorsabban viszi mint saját lába, s ekkor már a tapasztalat őrizetéből kiszabadult, az érzékelés nedveit nélkülöző száraz gondolat diktálja az iramot, amely lehet jó, lehet rossz, — az én számomra a művészetekben mindig: kétes értékű. S aztán meg az sem ritkaság, hogy az ilyen, különbnek vélt gondolat birtokosa emberi önértékelésében is ingatag lesz, mivelhogy bedugulnak valóságot lélegző pólusai, s birtokát, a különbnek vélt gondolatot intellektuális oktrojációjával alkalmazza a tapasztalataikkal bajlódók fegyverkezésére. Ilyesféle mechanizmus szerint termelődik ki az a szellemi fölény, amely az absztrakt művek gyártásával véli bizonyítottan jogérvényességét, tökéletesen megelégedve arról a lépésről, ami egyszer kimaradt. Az ilyen szellemi fölény valójában elidegenedés a valóságtól, az egyetlen egészséges érintkezési bázistól. Képviselőik okkultista mosolyokkal erősítik műveiket. Beteges jelenség ez, ám az igazi művészet olyan antitoxin az emberiség, a társadalom testében, amelyet az egészséges organizmus termel ki.

G. P. Az emberek érzékei egyénenként mások, más a benső hangzás, pedig ugyanarra gondolunk. Az emberek logikája is más és más, a nem egyéni logikával élő embernek valóban torz a fejlődése. Nem igazi a logika érzékelés nélkül. A művészi alkotás azonban nemcsak vegetatív funkció. A szemlélődés vegetatív funkció, de mihelyst ítéletet mondok, belép a logikai ténykedés. A látás nem érzékelés csupán, hanem észlelés, a látásban benne van a kritika.

— Látásoddal miket tartasz szimpatikusnak, a természetben például az evolúciós vagy a revolúciós eredetű formák közül melyiket érzed inkább közel magadhoz?

G. P. Szerintem a kettő édes testvér, nem tudok az egyik ellen a másik javára semmit mondani. Nem gondolok a természetre ilyen viszonylatokban.

— A népművészet is fogalmi eszközökkel jeleníti meg a természetet, mindent fogalmi eszközökkel ábrázol, stilizál, sokszor meg szinte minden utánzó szándékot elvetve, egyenesen absztrahál. Megvallom, én úgy közelítek képeidhez, hogy azok alapállásukban rokonságban vannak a magyar népművészettel. Vagyis közelebb érzem hozzád a népművészetet mint Picassót, akit pedig többen fel-emlegettek képeiddel kapcsolatban.

G. P. Picasso bátorítja az embert, sok olyant csinált, amiben nagyon igazat adok neki, például abban, ahogyan félrerugja a kispolgárt. Csak azért hasonlítanak egyesek itthon Picassóhoz, mert nem hasonlítok például Bernáthoz. Pedig igazában Matisse-t jobban szeretem mint Picassót, akit csak azért tisztelek, mert nincsenek stílusgátlásai, mert mindig a maga véleményét mondja.

— Látom, Picassóra érzékeny vagy, nem egészen alaptalan tehát a hozzá hasonlító állítása. Én azonban mégis úgy vélem, hogy nemcsak én látom bele munkáidba a népművészeti rokonságot, hogy az objektív, valóságos.

G. P. A népművészetnek díszítő funkciója volt, de ezt fel tudták használni a hajdani népművészek arra is, hogy megállapításokat közöljenek a díszítésben. Jelrendszerük több évszázadon keresztül jött létre. Ezt én aligha tudom felhasználni, de maga a jellel, jelképpé alakítás valóban nagyon szimpatikus nekem, mert egy formát fogalmakra bont, és ezekből a fogalmakból egy újabb formát alakít. Nagyon szeretem a népművészetet.

— Azért szimpatikus számodra tehát a népművészet, mert a formákat fogalmakra bontja, s azokból egy újabb formát alakít. Ha a te képeidet nézem, ott is hasonlóval találkozom.

G. P. Lehet, hogy saját magammal is így vagyok. Az tetszik a népművészetben, hogy amikor az ismeretlen népművész egy tárgyról fogalmat alkot, nem akadémikus szemmel közelít hozzá, ha-

nem pontosan azt csinálja, amit a modern ember: képzetét, ítéletét ábrázolja, s nem vizuálisan a tárgyat. Nem a látványt, hanem ezernyi tényezőtől kialakított képzetét, véleményét közli.

— Nos, és azok a képzetek, amiket a népművészet kifejez, szimpatikusak neked?

G. P. Nagyon, mert többet nyújt a látványnál, többet láttam mint maga a tárgy, egy egyetemes tapasztalat ítéletét ábrázolja. Szerintem a modern művészet azért talál rá a népművészetre világszerte, mert a modern művészet is túl van már azon, hogy a látványt rendezze. Ha magam elé veszek két népművészeti ábrázolást, mondjuk két madár ábrázolást, szimpatikus az is, hogy nincs bennük kifejezve, hogy az egyiket szomorú, a másikat vidám ember csinálta. Nincs bennük a cinikus kispolgár érzékeny szentimentalizmusa. Ezt becsülöm a népművészetben és a klasszikus művészetben egyaránt. Rembrandt is ha festett, lenyeste saját szubjektív közérzetét.

— Vagyis, hogy nem hiszel a vallomások művészetében, s hogy festészeted sem személyes, hanem általános igazságokra pályázik.

G. P. Nem a magam szubjektív problémáit akarom megfesteni, vannak dolgok még azokon kívül is, minden tárgy involvál valami lehetőséget. Ha valaki a háború borzalmait festi, akkor ne a maga borzalma legyen a képen, hanem a háborúé. Mások természetét mindenki nehezen viseli el. Nem az alkotó grimasza érdekel, hanem amit alkot. Így a világ bármilyen problémája érdekes lehet, de egy triviális egyéniség elviselhetetlen.

— Nincs jó véleményed a gesztus festészetéről sem?

G. P. Nincsen, bár ezt nem mondanám elvszerűen. Az ember sohasem független kedélyállapotától és az mindig benne is van a képben. De én nem kedélyállapotom kivetítését tartom célnak festészetemben.

— De hát akkor mit közvetítesz magadból, mi érzékelhető üzeneted a képben? Lírai vonatkozású tényezők is szerepelnek festményeidben, mondjuk, hogy ez a líra nem alanyi?

G. P. A világ rendezetlen egységen áll előtünk. A festő ebből a rendezetlenségből valami rendet emel ki, nem „benyomását”, hanem egy rendet, amit igaznak vél. Én is a világ egyféle rendjéről akarok beszélni képeimben, s nem a saját hangulatomról. De hát magam nem említve, például Egy képeiben is a világról van szó, nem saját bajairól.

— Festészeted analízáló festészet. Gondolom, szeretnél egyszer egy formai problémát egészen, amíg lehetőségei vannak — végigvinni. Van ilyen szándékod?

G. P. Egy ilyen vágy van az emberben, azért is, hogy formailag perfekt módon fejezze ki magát, hogy a tartalmi gondolat tisztában fejeződjék ki, hogy szépen álljon a mondat. Lényegest is lehet pongyolán közölni.

— Milyen tartalmak fejeződhetnének ki?

G. P. Valamiféle jelképe egy dolognak: az összetartozás, a mobilitás, stabilitás, nyugalom, derű, grácia, a rend — stb. a legáltalánosabb dolgok jelképei. Vagy például az aktív és a passzív viszonya. Ezek csak olyan kiragadott példák. A Földmérők című képemben az érdekelt, hogy milyen a tájban egy alakító figura jelenléte.

— Több Család-képedet ismerjük, amely itt most előttünk van, gondolom ez a legújabb. Tudom, hogy ez nem a te feladatod, mégis te mondd el most: mi benne a jelkép?

G. P. Az anya alakja bálványyszerű, a másik két figura erősen mozgékony formákból szerkesztett. A sok mozgás a stabilra van felfűzve. Vagyis a festészeti jelzést a nyelv-jelzésre átvéve a családban az anya jelenti a bázist, az állandóságot. A jelképet persze nem lehet megmagyarázni, mert abban a pillanatban elveszti jelkép-jellegét.

— Ilyen módon csinálsz figurális absztrakt képeket?

G. P. Találós a megjelölés, mindkét törekvés jelen van festészetemben.

— Hol képzeled el képeid helyét, hova szeretnéd elhelyezni őket?

G. P. Hasonló indulatú, hasonló logikájú, rendszerű, hasonló „miértre” válaszoló művek társaságában, még akkor is, ha a „mit”

vagy a „hogyan”-hoz való viszonyukban eltérőek az enyéimtől. Gondolom, ezzel más is így van.

— Nemrégiben jártál Párizsban, milyen tanulságokkal érkezted meg?

G. P. Megbizonyosodtam abban, hogy nincsen semmi lemaradásunk, hogy mesterséges az itthoni pánikkeltés a szinte behozhatatlan hátrányokról. Sőt, a mi valóságunk nagyobb lehetőséget ad arra, hogy általános érvényű műveket teremtsünk.

— Hiszel abban, hogy nemcsak a szűkebb szakmai-művészi körök, hanem, hogy a nagyközönség valamely része is értékeli erőfeszítésedet? Milyen típusú emberek ezek?

G. P. Nem hiszem, hogy a művek befogadását, vagy annak lehetőségét szociográfiai feltételekhez kell kötni. Az igény, az igénytelenség, a kifejezési vágy és a véleménytelenség, meg a többi, ellentétben hasonló szellemi adottság választja szét inkább azokat, akiknek kell a művészet és azokat, akiknek nem. Nem állítom, hogy sérelem nélkül és befolyás nélkül hatnak ezek a feltételek.

— Miben érzed mint festő, társadalmi felelősségedet?

G. P. Minden ember felelős a társadalomban az életért, a fejlődésért, ha nem is érzi mindenki ezt a felelősséget. Aki érzi, azé a társadalom alakításának tudata. A festő sem bír többet egy ember hatóerejénél, de akik ugyanígy tudják és érzik a fejlődést, azokkal hatalmas alakító erővé interferálódhat.

— Kiállításodat az Ernst Múzeumban, nemcsak a beszélgetésünk elején felemlített, a te szemléletedtől idegen látogatók nézték meg, voltak közöttük értőid is, voltak, akik az év legjobb kiállításának ítélték. Kiállításod visszhangja mégsem élénk a sajtóban. Mi a véleményed erről és a képzőművészeti kritikáról általában?

G. P. A kritika tulajdonképpen mindenkinek szellemi munkaeszköze. Mint műfaj, éppúgy létrehozhat kiváló, vagy értéktelen, ártalmas eredményt, mint minden más műfaj. Képzőművészeti kritikánk nagyobb részét fölöslegesnek tartom és ártalmasnak, különösen azokat a cikkeket, amik mögött nem az egyszerűséget érződik, hanem a cinikus pozíció, a másik részét pedig jónak tartom és hiszem, hogy bár emezektől zavartatva csak a jó képzőművészeti kritika tudja majd társadalmi igénnyé tenni a képzőművészetet.

Kovács Gyula

Gerzson Pál
Földmérők
Géomètres
Землемеры